

การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของเยาวชน ในอำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

THE DEVELOPMENT OF LOCAL WISDOM LEARNING ACTIVITY PACKAGE FOR YOUTH IN MEA CHAN DISTRICT CHIANG RAI PROVINCE

Received: May 12, 2021

Revised: June 15, 2021

Accepted: June 29, 2021

ไอลดา มณีภาศ^{1*}Ilada Maneekard^{1*}

*Corresponding Author, E-mail: ilada.maneekard@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่ อ.แม่จัน จ.เชียงราย 2) เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของเยาวชนใน อ.แม่จัน จ.เชียงราย และ 3) เพื่อศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของเยาวชนใน อ.แม่จัน จ.เชียงราย กลุ่มเป้าหมายคือ 1) ปราชญ์ชาวบ้านใน ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย จำนวน 15 คน 2) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/5 จำนวน 23 คน โรงเรียนบ้านแม่จัน (เชิงแสนประชานุศาสตร์) ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ คือ 1) แบบสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ค่าเฉลี่ย (X) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และทดสอบค่าที (t-test) ผลการวิจัยพบว่า 1) ภูมิปัญญาท้องถิ่น ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย มีขอบเขต 5 ด้าน คือ ด้านการเกษตร ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านการจัดการสวัสดิการและธุรกิจชุมชนด้านการรักษาโรคและการป้องกันด้านการผลิตและการบริโภค 2) สามารถนำความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ทั้งหมด 6 กิจกรรม คือ กิจกรรมที่ 1 ภูมิปัญญาน่ารู้ กิจกรรมที่ 2 ภูมิปัญญาด้านการเกษตร กิจกรรมที่ 3 ภูมิปัญญาด้านสิ่งแวดล้อม กิจกรรมที่ 4 ภูมิปัญญาด้านการจัดการ สวัสดิการและธุรกิจชุมชน กิจกรรมที่ 5 ภูมิปัญญาด้านการรักษาโรคและการป้องกัน กิจกรรมที่ 6 ภูมิปัญญาด้านการผลิตและการบริโภค 3) ผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น นักเรียนมีคะแนนการทดสอบหลังเรียน สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ย (X) เท่ากับ 24.00 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 1.89

คำสำคัญ: ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

¹อาจารย์ โปรแกรมวิชาสังคมศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Abstract

The objectives of this research were 1) to study information of local wisdom in Mea Chan district Chiang Rai province, 2) to develop local wisdom learning activities package for Youth in Mea Chan district Chiang Rai province, and 3) to study the results of Using Local Wisdom Learning Activities package for Youth in Mea Chan district Chiang Rai province. The target groups by specific selection were 1) 15 persons Folk philosopher in Mea Chan district Chiang Rai province. 2) 23 Students of Primary level 5/5 from Baan Mea Chan School Mea Chan district Chiang Rai province. The tools used were 1) Local wisdom interview form 2) Local wisdom learning activities package. 3) Local wisdom achievement test. Analyze data using by content analysis average (\bar{X}) Standard Deviation (SD) and (T-Test). The research results were as followed. 1) The Local Wisdom in Mea Chan district Chiang Rai province. composed of 5 sides: Agriculture, Environment, Welfare Management and Community Business, Treatment and Prevention, Including production and consumption 2) Can bring knowledge about Local Wisdom to develop learning activities were 6 activities as follow 1. Local wisdom learning 2. local wisdom in agriculture 3. local in Environment 4. local wisdom in management, welfare and community Business 5. local wisdom in treatment and prevention and 6. local wisdom on production and consumption. 3) The results revealed that the achievement of those students after being taught was higher than before being taught with the significant difference at the level of .05 average (\bar{X}) was 24.00 Standard Deviation (SD) was 1.89 .

Keywords: Learning activities package, The Local Wisdom

บทนำ

ภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน เป็นความรู้ ความสามารถ หรือความรู้ ที่เกิดจากการสั่งสมจากประสบการณ์ที่มีคุณค่าของประชาชนในแต่ละท้องถิ่นเพื่อใช้ในการแก้ปัญหา การจัดการ และการปรับตัวให้เหมาะสมแก่การเปลี่ยนแปลงของบริบทของสังคม (อังกูล สมคะเนย์, 2542, หน้า 264) กล่าวว่า ภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง มวลความรู้และมวลประสบการณ์ ของชาวบ้านที่ใช้ในการดำเนินชีวิตให้เป็นสุขโดยได้รับการถ่ายทอดสั่งสมกันมา โดยผ่านกระบวนการพัฒนาให้สอดคล้องกับ กาลสมัย ซึ่งสอดคล้องกับ (ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์, 2537, หน้า 25-26) กล่าวถึง ความสำคัญของภูมิปัญญาชาวบ้านว่าเป็นวัฒนธรรมและประเพณี วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม เป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของสังคม เป็นสิ่งที่มีจุดหมาย เป็นสิ่งสำคัญมีความหมายและคุณค่าต่อการดำรงอยู่ร่วมกันที่จะช่วยให้สมาชิกในชุมชนหมู่บ้าน ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข ช่วยสร้างความสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติแวดล้อม ทำให้ผู้คนดำรงตนและปรับเปลี่ยนได้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงและผลกระทบอันเกิดจากสังคมภายนอก และเป็นประโยชน์ต่อการทำงานพัฒนาชนบท ของเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่างๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นการกำหนดท่าทีในการทำงานให้กลมกลืนกับชาวบ้านได้มากยิ่งขึ้น ในพื้นที่ ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย ปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมได้มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จึงทำให้เกิดปัญหาและผลกระทบต่อวิถีชีวิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ประเพณี วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นนับวันจะยิ่งเลือนหายไป ส่งผลให้ชาวบ้านรุ่นเก่าในชุมชนเกิดความกังวลว่า ความรู้ภูมิปัญญาจะเลือนหายไปกับกาลเวลา ดังนั้นการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี คือ การนำภูมิปัญญาด้านต่างๆ มาผสมผสาน ถ่ายทอด และเก็บรวบรวมไว้เพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้จากองค์ความรู้ที่เหมาะสม และจำแนกออกเป็นหมวดหมู่ เพื่อสร้างเป็นองค์ความรู้ให้ผู้คนยุคปัจจุบันได้ศึกษาและนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และทำให้คนในชุมชนโดยเฉพาะ เด็กและเยาวชนมีความเข้าใจในเรื่องราวของภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น และสามารถนำผลที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหา หรืออนุรักษ์สืบสานและพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545) กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นมรดกทางปัญญา ที่ได้มีการสั่งสมและสืบทอดจนถึงปัจจุบัน หากคนกลุ่มใหม่ ไม่เห็นความสำคัญ ภูมิปัญญาอาจเกิดการสูญหายได้ตามกาลเวลา เพราะขาดการเชื่อมโยงระหว่างอดีตกับปัจจุบัน เพื่อมิให้เป็นการสูญหาย จึงมีแนวทางการสืบทอด ภูมิปัญญา คือ 1. ส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือปราชญ์ชาวบ้าน 2. สรรหาบุคคลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นในแต่ละสาขา 3. การรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น 4. ส่งเสริมการเผยแพร่ 5. สนับสนุน ให้มีการศึกษาค้นคว้าและวิจัย 6. สนับสนุนให้มีการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น 7. จัดทำเป็นหลักสูตร สถานศึกษา 8. การร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานของรัฐและเอกชน 9. การสนับสนุนจากรัฐบาล และ 10. สนับสนุน คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา

จากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นจากเทศบาล ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย พบว่า ได้มีการ เก็บรวบรวม ข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้แล้ว แต่ถือว่ายังเป็นส่วนน้อยและข้อมูลรายละเอียดต่างๆ ยังไม่ครบถ้วนไม่เป็นหมวดหมู่ ยากต่อการที่เด็กและเยาวชนหรือผู้ที่สนใจจะมาเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้ควรมีการพัฒนาเป็นหลักสูตร ท้องถิ่น แต่พบว่า ยังไม่มีหน่วยงานใดทำการศึกษา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ควรมีการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของเยาวชนใน อ.แม่จัน จ.เชียงรายขึ้น เพื่อเป็นการจัดสรรข้อมูลภูมิปัญญาให้ครบถ้วนในแต่ละด้าน และเพื่อจัดสรรข้อมูล ให้เป็นหมวดหมู่ ซึ่งชุดกิจกรรมจะอธิบายถึงแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของ อ.แม่จัน จ.เชียงราย อย่างสร้างสรรค์โดยผ่านรูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา ชุดกิจกรรมเป็นสื่อการเรียนการสอนชนิดหนึ่ง ซึ่งนิยมใช้ในทางการศึกษาเพราะผู้สอนสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือ ชี้แนวทางในการสอนหรือให้ผู้เรียนใช้เรียนด้วยตนเอง เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับ (ฉวีวรรณ กินาวงศ์, 2542, หน้า 2) ได้กล่าวว่า ชุดกิจกรรมมีประโยชน์ คือ ช่วยให้ผู้สอนถ่ายทอดเนื้อหาวิชาที่สลับซับซ้อน และ มีลักษณะ เป็นนามธรรมได้ดี เพื่อสร้างความสนใจของผู้เรียนให้สนใจเรียนดียิ่งขึ้นและส่งเสริมประสบการณ์ของผู้เรียน ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนแสดงความคิดเห็น ฝึกการตัดสินใจแสวงหา ความรู้ด้วยตนเอง และมีความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม ช่วยให้ผู้สอน มีความมั่นใจ ในการสอนเพราะชุดฝึก ผลิตไว้เป็นหมวดหมู่ สามารถนำไปใช้ได้ทันที และเพื่อช่วยส่งเสริมการคิด การแก้ปัญหาในการเรียนได้ดีตลอดจน ช่วยให้ผู้เรียนที่เรียนช้า สามารถเรียนได้เร็วขึ้น

จากปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ของ เยาวชนใน อ.แม่จัน จ.เชียงราย เพื่อเป็นการศึกษาข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น ในเขตพื้นที่ อ.แม่จัน จ.เชียงราย และ นำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อที่คนในชุมชนรวมทั้งเด็กและเยาวชนในท้องถิ่น ที่ได้เรียนรู้ผ่านการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะได้มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง เป็นการส่งเสริมด้านการงานและอาชีพ เกิดการเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนเกิดความภาคภูมิใจใน ท้องถิ่น ของตนเองมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่ อ.แม่จัน จ.เชียงราย
2. เพื่อพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของเยาวชนใน อ.แม่จัน จ.เชียงราย
3. เพื่อศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของเยาวชน อ.แม่จัน จ.เชียงราย

ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น คือ ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของเยาวชนใน อ.แม่จัน จ.เชียงราย

ตัวแปรตาม คือ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่นของเยาวชนใน อ.แม่จัน จ.เชียงราย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถแบ่งประเภทตามแนวคิดของ (สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ, 2541, หน้า 23) ออกเป็น 5 ด้าน ดังนี้ ด้านที่ 1 ภูมิปัญญาด้านการเกษตร ด้านที่ 2 ภูมิปัญญาด้านสิ่งแวดล้อม ด้านที่ 3 ภูมิปัญญาด้านการจัดการ สวัสดิการและธุรกิจชุมชน ด้านที่ 4 ภูมิปัญญาด้านการรักษาโรคและการป้องกัน และด้านที่ 5 ภูมิปัญญาด้านการผลิตและการบริโภค

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่

- กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนชาวบ้านที่อาศัยอยู่ใน ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย จำนวน 54 คน

- นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านแม่จัน (เชิงแสนประชานุศาสตร์) ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย จำนวน 180 คน

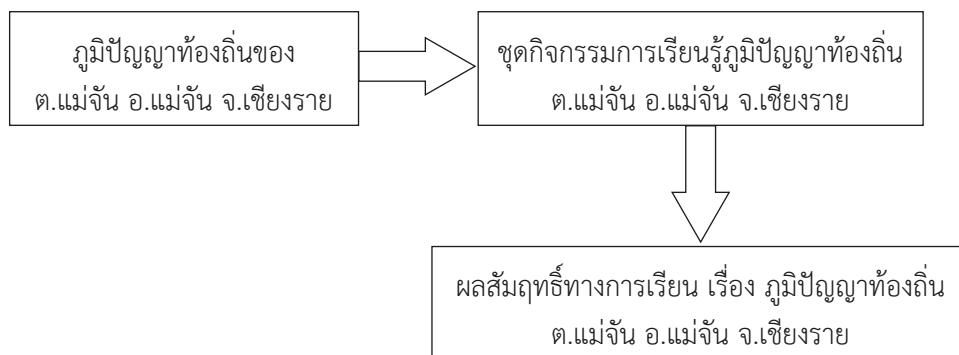
กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

- กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 15 คน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงซึ่งเป็นประชาชนชาวบ้านที่อาศัยอยู่ใน ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย มานานกว่า 30 ปี มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านที่ผู้วิจัยทำการศึกษาเป็นอย่างดีและมีผลงานเป็นที่ยอมรับ

- นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/5 ปีการศึกษา 2563 โรงเรียนบ้านแม่จัน (เชิงแสนประชานุศาสตร์) ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย จำนวน 23 คน โดยได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการสังเคราะห์ข้อมูลแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของเยาวชนใน ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย ได้ดังนี้

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่

1.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 15 คน โดยผู้วิจัยใช้วิธีการ เลือกแบบเจาะจงซึ่งเป็นประชาชนชาวบ้านที่อาศัยอยู่ใน ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย มานานกว่า 30 ปี มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านที่ผู้วิจัยทำการศึกษาเป็นอย่างดีและมีผลงานเป็นที่ยอมรับ ได้แก่ ประชาชนชาวบ้านด้านการเกษตร จำนวน 3 คน ประชาชนชาวบ้านด้านการจักสาน จำนวน 3 คน ประชาชนชาวบ้านด้านการปักผ้าของชาติพันธุ์เมี่ยน จำนวน 3 คน ประชาชนชาวบ้านด้านยาสมุนไพรการทำลูกประคบสมุนไพร และการอบสมุนไพร จำนวน 3 คน ประชาชนชาวบ้านด้านการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร จำนวน 3 คน

1.2 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/5 ปีการศึกษา 2563 โรงเรียนบ้านแม่จัน (เชิงแสนประชานาถศาสตร์) ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย จำนวน 23 คน โดยได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เพราะเป็นโรงเรียนที่มีนักศึกษาโปรแกรมวิชาสังคมศึกษาชั้นปีที่ 5 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเนื่องจากการวิจัยนี้ เป็นกระบวนการถ่ายทอดการจัดการเรียนรู้ผ่านนักศึกษาฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูไปสู่กลุ่มนักเรียน ในชั้นเรียนที่เรียนเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในรายวิชาสังคมศึกษา

2. การสร้างและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

2.1. แบบสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลแม่จัน อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

2.1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

2.1.2 สร้างแบบสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย ซึ่งแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของประชาชนชาวบ้าน ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย

2.1.3 ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญทำการพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence:

IOC) ซึ่งมีค่าระหว่าง 0.67-1.00 และมีค่าเฉลี่ย IOC เท่ากับ 0.94 ถือว่า มีความสอดคล้องกันในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ จากนั้นนำแบบสัมภาษณ์ไปปรับปรุงแก้ไข ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

2.1.4 นำแบบสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง คือ ปราชญชาบ้าน จำนวน 15 คน ซึ่งเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ใน ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย มานานกว่า 30 ปี มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านที่ผู้วิจัยทำการศึกษเป็นอย่างดีและมีผลงานเป็นที่ยอมรับโดยใช้ระยะเวลาในการเก็บข้อมูล ทั้งหมด 60 วัน

2.2 ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของเยาวชน ตำบลแม่จัน อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

2.2.1 ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุดกิจกรรม การเรียนรู้

2.2.2 ออกแบบและสร้างชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย ซึ่งประกอบไปด้วย 6 กิจกรรม กิจกรรมละ 2 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 12 ชั่วโมง

2.2.3 ผู้วิจัยนำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของเยาวชน ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญทำการพิจารณาความเที่ยงตรง เชิงเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence: IOC) ซึ่งมีค่าระหว่าง 0.67-1.00 และมีค่าเฉลี่ย IOC เท่ากับ 0.85 ถือว่า มีความสอดคล้องกันในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ จากนั้นนำชุดกิจกรรมไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

2.2.4 ผู้วิจัยนำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของเยาวชน ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย ที่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลอง (Try Out) เพื่อหาคุณภาพของชุดกิจกรรม กับนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองแวน ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย จำนวน 23 คน จากนั้น นำชุดกิจกรรมมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

2.2.5 นำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของเยาวชน ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/5 ปีการศึกษา 2563 โรงเรียนบ้านแม่จัน (เชิงแสนประชาสรรค์) ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย จำนวน 23 คน

2.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตำบลแม่จัน อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย

2.3.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบทดสอบเทคนิคการสร้างข้อสอบ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบทดสอบ

2.3.2 สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่น ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย ให้สอดคล้องและครอบคลุมกับเนื้อหา และจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ซึ่งเป็นข้อสอบ แบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก มีข้อคำถามรวมทั้งหมด 50 ข้อ

2.3.3 ผู้วิจัยนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่น ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญทำการพิจารณา ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Index of Item Objective Congruence: IOC) ซึ่งมีค่าระหว่าง 0.67-1.00 และมีค่า IOC เฉลี่ย เท่ากับ 0.88 ถือว่ามีความสอดคล้องกันในเกณฑ์ที่ยอมรับได้ จากนั้นนำแบบทดสอบไปปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ

2.3.4 นำแบบทดสอบที่ได้ทำการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (try out) เพื่อหาคุณภาพของแบบทดสอบกับนักเรียนโรงเรียนบ้านหนองแวน ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย จำนวน 23 คน

2.3.5 นำผลการทดสอบมาวิเคราะห์หาข้อเพื่อหาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) โดยคัดเลือกแบบทดสอบ จำนวน 30 ข้อ ที่มีค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง 0.20-0.80 และค่าอำนาจจำแนก (r) ที่มีค่าระหว่าง 0.20-1.00 พบว่า แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย มีค่าความยากง่าย (P) ระหว่าง 0.57-0.78 และค่าอำนาจจำแนก (r) ระหว่าง 0.26-0.61

2.3.6 จากนั้นนำแบบทดสอบที่มีคุณภาพ จำนวน 30 ข้อ มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรของ kuder-richardson (KR-20) ซึ่งได้ค่าเท่ากับ 0.85

2.3.7 นำแบบทดสอบที่ผ่านการหาค่าประสิทธิภาพของข้อสอบไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ให้ข้อมูลในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/5 โรงเรียนบ้านแม่จัน (เชิงสนประชนาศาสตร์) อ.แม่จัน จ.เชียงราย จำนวน 23 คน แล้วนำผลที่ได้ไปวิเคราะห์ในงานวิจัยเป็นลำดับต่อไป

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้วิจัยลงพื้นที่สำรวจเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทของภูมิปัญญาท้องถิ่น ของ ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย โดยใช้แบบสัมภาษณ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสนทนากลุ่มกับผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านและผู้วิจัย เพื่อเก็บข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.2 วิเคราะห์ สรุปข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ของ ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย และจัดทำรูปแบบชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับเยาวชนใน ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย

3.3 ผู้วิจัยจัดประสบการณ์การเรียนรู้และการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ให้แก่นักศึกษา โปรแกรมวิชาสังคมศึกษาชั้นปีที่ 5 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในโรงเรียนบ้านแม่จัน (เชิงสนประชนาศาสตร์) ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย

3.4 นักศึกษาโปรแกรมวิชาสังคมศึกษาชั้นปีที่ 5 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายที่ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูในโรงเรียนบ้านแม่จัน (เชิงสนประชนาศาสตร์) ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย นำชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นไปประยุกต์ใช้และถ่ายทอดกระบวนการจัดการเรียนรู้สู่ชั้นเรียนให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/5 และมีการทดสอบความรู้ก่อนเรียนและหลังเรียน เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.5 ระยะเวลาในการทดลอง ผู้วิจัยดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563 โดยใช้เวลาในการทดลอง 6 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 ชั่วโมง รวม 12 ชั่วโมง

3.6 ตรวจให้คะแนนการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง ภูมิปัญญาท้องถิ่น ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย จากนั้นจึงนำมาหาค่าเฉลี่ย (X) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และค่า t-test

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาวิเคราะห์ทางสถิติ ดังนี้

1. วิเคราะห์เนื้อหาเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย และจัดทำรูปแบบชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของเยาวชนใน ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย

2. วิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/5 โรงเรียน บ้านแม่จัน (เชิงสนประชนาศาสตร์) โดยใช้สถิติวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (X) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และ ค่า t-test

ผลการวิจัย

1. ผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูลใน ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย โดยมีการสัมภาษณ์ ปรากฏชาวบ้าน จำนวน 15 คน ซึ่งเป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนมานานกว่า 30 ปี เป็นผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นอย่างดีและมีผลงานเป็นที่ยอมรับ ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการสัมภาษณ์และเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมด 60 วัน จึงทำให้ทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งประกอบไปด้วยขอบเขต 5 ด้าน ได้แก่

ด้านที่ 1 ภูมิปัญญาการเกษตร

ชาวบ้านส่วนใหญ่จะเน้นการแก้ปัญหาด้านการผลิต เนื่องจากต้องการเน้นการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร โดยทำปุ๋ยหมักเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ปุ๋ยหมักที่นิยมทำ ได้แก่ ปุ๋ยหมักจากพืชสด และปุ๋ยหมักจากเศษหญ้า เป็นปุ๋ยธรรมชาติที่ได้มาจากการนำเอาเศษซากพืชและของเหลือทิ้งต่างๆ ตลอดจนขยะมูลฝอยมาหมักร่วมกับมูลสัตว์ ปุ๋ยเคมีหรือสารเร่งจุลินทรีย์ เมื่อหมักโดยใช้ระยะเวลาหนึ่งแล้ว เศษพืชจะเปลี่ยนสภาพจากของเดิมเป็นผงเปื่อยยุ่ย สีสน้ำตาลปนดำ สามารถนำไปใช้กับพืชต่างๆ เช่น ไม้ผล พืชผัก หรือไม้ดอกไม้ประดับต่างๆ ได้

ด้านที่ 2 ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านสิ่งแวดล้อม

ในบริเวณชุมชนมีการปลูกไม้ไผ่ ได้แก่ ไผ่สีสุก ไผ่รวก ไผ่เอี้ยะ และไผ่ข้าวหลาม ค่อนข้างเยอะพอสมควร ดังนั้นจึงมีการนำไม้ไผ่ดังกล่าวมาทำเป็นเครื่องจักสานประเภทต่างๆ เช่น กระติบข้าว กระบุง โซ ตระกร้า หมวก กระเป่า เป็นต้น โดยการสานจะสานเป็นลายต่างๆ เช่น ลายตาล ลายขัด ลายทแยง ลายสอง ลายอำ(ลายดอก)

ด้านที่ 3 ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการจัดการ สวัสดิการและธุรกิจชุมชน

กลุ่มสตรีแม่บ้านรวมตัวกันปักผ้าตามแบบของชาวเมี่ยน (เย้า) ผู้หญิงชาวเมี่ยนสืบทอด การปักผ้าลวดลายแบบโบราณที่สืบทอดต่อมาจากบรรพบุรุษซึ่งเป็นชาวจีนโบราณ การใช้สี ในลวดลายผ้าปักใช้สีเส้นด้าย 5 สี ได้แก่ สีแดง สีเหลือง สีน้ำเงิน สีเขียว สีฟ้า โดยจะเป็นการใช้สีฟ้าแทนสีขาว และลวดลายที่ปักส่วนใหญ่สีพื้นหรือสีที่เข้มมากที่สุด คือ สีฟ้าใช้เวลาในการสร้างสรรค์ งานปักแต่ละผืนใช้เวลาค่อนข้างนานบางผืนใช้เวลาเป็นปี หรือ 2-3 ปี ผ้าปักงานฝีมือชาวเผ่าเมี่ยนสามารถนำไปแปรรูปตัด เย็บเป็นผลิตภัณฑ์ในรูปแบบต่างๆ เช่น กระเป๋า เสื้อคลุม ฯลฯ ทำให้ชาวเมี่ยนมีรายได้ยังชีพส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นนับจนถึงปัจจุบัน

ด้านที่ 4 ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการรักษาโรคและการป้องกัน

ชาวบ้านในพื้นที่ ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย มีการใช้สมุนไพรพื้นบ้านที่มีในชุมชน มาทำเป็นภูมิปัญญา ลูกประคบสมุนไพรและการอบสมุนไพร ลูกประคบสมุนไพรใช้รักษาอาการ ปวดเมื่อย เคล็ดขัดยอก ฟกช้ำ ช่วยให้เลือดลมไหลเวียนดี โดยจะใช้สมุนไพรหลายอย่างห่อรวมกัน ในผ้าแล้วมัดให้แน่นเป็นลูกกลมๆ เวลาจะใช้ก็นำมานึ่งให้ร้อนแล้วนำไปประคบบริเวณที่ต้องการ ส่วนการอบสมุนไพร ส่วนมากนิยมเพื่อการรักษาโรค หรืออบสมุนไพรเพื่อสุขภาพ ความงามและผิวพรรณ นอกจากนี้ยังใช้รักษาฟื้นฟูในมารดาหลังคลอดบุตร เพื่อเป็นการอยู่ไฟหลังคลอด ขับของเสียในร่างกายและช่วยกระตุ้นการขับน้ำคาวปลาที่ยังตกค้างหลังการคลอดบุตร

ด้านที่ 5 ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการผลิตและการบริโภค

ชาวบ้านมีการรวมกลุ่มกันแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร มีการทำน้ำพริกลาบเหนียวและน้ำพริกอ่อน ถือเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และเกิดรายได้เสริมให้กับครอบครัว ส่วนประกอบส่วนใหญ่ของน้ำพริกจะเป็นสมุนไพรที่ชาวบ้านปลูกไว้บริเวณบ้านเพื่อบริโภคในครัวเรือน เช่น พริก ข่า ตะไคร้ มะกรูด ฯลฯ พอเหลือจากการ

บริโภคก็มาเพิ่มมูลค่าโดยการแปรรูปเป็นน้ำพริกออกจำหน่ายในหมู่บ้านและในตำบล สูตรการทำน้ำพริกของกลุ่มมาจาก นางจันทร์ศรี อุตสาห์ เป็นคนถ่ายทอดสูตรน้ำพริกให้แก่กลุ่มแม่บ้านในชุมชน

ตอนที่ 2 ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของเยาวชนใน อำเภอแม่จัน จังหวัด เชียงราย

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเนื้อหาสาระของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบไปด้วย 6 กิจกรรม ระยะเวลาในการ จัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนรวมทั้งหมด 12 ชั่วโมง ประกอบด้วย กิจกรรมที่ 1 เรื่องภูมิปัญญาน้ำรู้ เวลา 2 ชั่วโมง กิจกรรม 2 เรื่อง ภูมิปัญญาชาวบ้าน ด้านการเกษตร เวลา 2 ชั่วโมง กิจกรรมที่ 3 เรื่อง ภูมิปัญญาชาว บ้านด้านสิ่งแวดล้อม เวลา 2 ชั่วโมง กิจกรรมที่ 4 เรื่อง ภูมิปัญญาชาวบ้าน ด้านการจัดการ สวัสดิการและธุรกิจชุมชน เวลา 2 ชั่วโมง กิจกรรมที่ 5 เรื่อง ภูมิปัญญาชาว บ้าน ด้านการรักษาโรคและการป้องกัน เวลา 2 ชั่วโมง กิจกรรมที่ 6 เรื่อง ภูมิปัญญาชาวบ้าน ด้านการผลิตและการบริโภค เวลา 2 ชั่วโมง

ตอนที่ 3 ผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของเยาวชนในอำเภอแม่จัน จังหวัด เชียงราย

ผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน แบบปรนัยจำนวน 30 ข้อ โดยทำการทดสอบนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/5 โรงเรียนบ้านแม่จัน (เชียงแสนประชานาสน์) อ.แม่จัน จ.เชียงราย จำนวน 23 คน ปีการศึกษา 2563 มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้ชุดกิจกรรม การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของเยาวชนใน ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย

กลุ่มทดลอง	N	\bar{X}	SD	t	P
ก่อนเรียน	23	15.91	2.17	35.80	0.000
หลังเรียน	23	24.00	1.89		

จากตารางที่ 1 พบว่า คะแนนการทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น สูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งคะแนนการทดสอบก่อนการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 15.91 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.17 และคะแนนหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 24.00 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.89

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่ ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย ทำให้ทราบถึงรายละเอียดของภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งประกอบไปด้วยขอบเขต 5 ด้าน ได้แก่ ภูมิปัญญาด้านการเกษตร ภูมิปัญญาด้านสิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาด้านการจัดการสวัสดิการและธุรกิจชุมชน ภูมิปัญญาด้านการรักษาโรคและการป้องกันภูมิปัญญาด้านการผลิตและการบริโภค

2. ผลการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของเยาวชนใน อ.แม่จัน จ.เชียงราย ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเนื้อหาสาระของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบไปด้วย 6 กิจกรรมการเรียนรู้ ระยะเวลาในการจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนรวมทั้งหมด 12 ชั่วโมง

3. ผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของเยาวชนใน อ.แม่จัน จ.เชียงราย จากการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า คะแนนการทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าเฉลี่ย (X) เท่ากับ 24.00 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เท่ากับ 1.89

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่ อ.แม่จัน จ.เชียงราย ผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่ ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย และมีการสัมภาษณ์ปราชญ์ชาวบ้านที่มีความรู้ในพื้นที่ทำให้ทราบถึงรายละเอียดของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่โดดเด่นของชาวบ้าน ต.แม่จัน ซึ่งผู้วิจัยได้นำภูมิปัญญามาแยกสาขาตามแนวคิดของ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541, หน้า 23) ได้กำหนดสาขาย่อยของภูมิปัญญาชาวบ้านไว้ 5 สาขา ดังนี้ สาขาที่ 1 ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการเกษตร สาขาที่ 2 ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านสิ่งแวดล้อม สาขาที่ 3 ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการจัดการ สวัสดิการและธุรกิจชุมชน สาขาที่ 4 ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการรักษาโรคและการป้องกัน สาขาที่ 5 ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการผลิตและการบริโภค ซึ่งภูมิปัญญาท้องถิ่นในเขตพื้นที่ ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย สามารถแยกสาขาได้สอดคล้องกับแนวคิดข้างต้น ได้แก่ สาขาที่ 1 ภูมิปัญญาการเกษตร ซึ่งส่วนใหญ่จะเน้นการแก้ปัญหาด้านการผลิต เนื่องจากต้องการเน้นการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร โดยทำ ปุ๋ยหมัก เพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ปุ๋ยหมักที่นิยมทำ ได้แก่ ปุ๋ยหมักจากพืชสด และปุ๋ยหมักจากเศษหญ้า สาขาที่ 2 ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งในบริเวณชุมชนมีการปลูกไม้ไผ่ ได้แก่ ไผ่สีสุก ไผ่รวก ไผ่เอี้ยง และไผ่ข้าวหลาม ค่อนข้างมากพอสมควร ดังนั้นจึงมีการนำไม้ไผ่ดังกล่าว มาทำเป็นเครื่องจักรสานประเภทต่างๆ เช่น กระติบข้าว กระบุง ไซ ตะกร้า หมวก ประเป่า เป็นต้น สาขาที่ 3 ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการจัดการ สวัสดิการและธุรกิจชุมชน กลุ่มสตรีแม่บ้านได้มีการรวมตัวกันปักผ้าตามแบบของชาวเมี่ยน (เย้า) ลักษณะการใช้ลวดลายและสีสันบนเครื่องแต่งกายเสมือนเป็นการสืบตำนานผ้ามาตั้งแต่โบราณ ผู้หญิงชาวเมี่ยนยังคงสืบทอดศิลปะการปักผ้าลวดลายแบบโบราณดั้งเดิมที่สืบทอดต่อมาจากบรรพบุรุษ (จีนโบราณ) การรวมกลุ่มปักผ้าในปัจจุบันทำให้ชาวเมี่ยนมีรายได้ยังชีพส่งผลให้ชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้นนับจนถึงปัจจุบัน สาขาที่ 4 ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการรักษาโรคและการป้องกัน ชาวบ้านในพื้นที่มีการใช้สมุนไพรพื้นบ้านที่มีในชุมชน มาทำเป็น ภูมิปัญญาลูกประคบสมุนไพร ซึ่งช่วยรักษาอาการปวดเมื่อย เคล็ดขัดยอก ฟกช้ำ ช่วยให้เลือดลมไหลเวียนดี ส่วนการอบสมุนไพร ส่วนมากนิยมเพื่อการรักษาโรค หรืออบสมุนไพรเพื่อสุขภาพ ความงามและผิวพรรณ นอกจากนี้ยังใช้รักษาฟื้นฟูในมารดาหลังคลอดบุตร เพื่อเป็นการอยู่ไฟ หลังคลอด ขับของเสียในร่างกายและช่วยกระตุ้นการขับน้ำคาวปลาที่ยังตกค้างหลังการคลอดบุตร ด้านที่ 5 ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการผลิตและการบริโภค การแปรรูปผลิตผลทางการเกษตร ชาวบ้านในพื้นที่มีการทำน้ำพริกปลาเหี่ยวและน้ำพริกอ่อง ถือเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์และ เกิดรายได้เสริมให้กับครอบครัว ซึ่งน้ำพริกเป็นอาหารคู่กับคนไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณ ส่วนประกอบส่วนใหญ่ของน้ำพริกจะเป็นสมุนไพรที่ชาวบ้านปลูก

ไว้บริเวณบ้านเพื่อบริโภคในครัวเรือน เช่น พริก ข่า ตะไคร้ มะกรูด ฯลฯ พอเหลือจากการบริโภคก็มาเพิ่มมูลค่าโดยการแปรรูปเป็นน้ำพริกออกจำหน่ายทั้งในหมู่บ้าน ในตำบล ภายในจังหวัด และต่างจังหวัด

2. ผลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของ ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเนื้อหาสาระของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบไปด้วย 6 กิจกรรม ระยะเวลาในการจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนรวมทั้งหมด 12 ชั่วโมง ประกอบด้วย กิจกรรมที่ 1 เรื่องภูมิปัญญาน้ำรู้ เวลา 2 ชั่วโมง กิจกรรมที่ 2 เรื่องภูมิปัญญา ด้านการเกษตร เวลา 2 ชั่วโมง กิจกรรมที่ 3 เรื่องภูมิปัญญาด้านสิ่งแวดล้อม เวลา 2 ชั่วโมง กิจกรรมที่ 4 เรื่องภูมิปัญญาด้านการจัดการสวัสดิการและธุรกิจชุมชน เวลา 2 ชั่วโมง กิจกรรมที่ 5 เรื่องภูมิปัญญาด้านการรักษาโรคและการป้องกัน เวลา 2 ชั่วโมง กิจกรรมที่ 6 เรื่อง ภูมิปัญญาชาวบ้านด้านการผลิตและการบริโภค เวลา 2 ชั่วโมง

ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ต.แม่จัน อ.แม่จัน จ.เชียงราย ในแต่ละกิจกรรม จะประกอบไปด้วย 1. ชื่อกิจกรรม 2. คำชี้แจง 3. จุดมุ่งหมาย 4. เวลาที่ใช้ในการดำเนินกิจกรรม 5. สื่อ/แหล่งการเรียนรู้ 6. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ 7. การวัดและประเมินผล 8. ภาคผนวก ซึ่งสอดคล้องกับ (ทิศนา ขัมมณี, 2550, หน้า 10-12) กล่าวว่า ชุดกิจกรรมประกอบด้วยส่วนต่างๆ ดังนี้ (1) ชื่อกิจกรรม ประกอบด้วย หมายเลขกิจกรรม ชื่อของกิจกรรมและเนื้อหาของกิจกรรม (2) คำชี้แจง เป็นส่วนที่อธิบายความมุ่งหมายหลักของกิจกรรม และลักษณะของกิจกรรม (3) จุดมุ่งหมายเป็นส่วนที่ระบุจุดมุ่งหมายที่สำคัญของกิจกรรมนั้น (4) แนวคิด เป็นส่วนที่ระบุถึงวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้ครูทราบว่าต้องเตรียมอะไรบ้าง (5) สื่อ เป็นส่วนที่ระบุถึงวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการดำเนินกิจกรรม เพื่อให้ครูทราบว่าต้องเตรียมอะไรบ้าง (6) เวลาที่ใช้ เป็นส่วนที่ระบุจำนวนเวลาโดยประมาณว่ากิจกรรมนั้นควรใช้เวลาเพียงใด (7) ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม เป็นส่วนที่ระบุวิธีการจัดกิจกรรม เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ วิธีการจัดกิจกรรมนี้ควรจัดไว้เป็นขั้นตอน (8) ภาคผนวก ในส่วนนี้คือ ตัวอย่างวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการจัดกิจกรรมและข้อมูลอื่นๆ ที่จำเป็นสำหรับครูรวมทั้งเฉลยแบบทดสอบ นอกจากนี้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ยังมีประโยชน์อีกมากมายต่อผู้เรียน และผู้สอนช่วยให้ผู้สอนถ่ายทอดเนื้อหาการเรียนเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สลับซับซ้อน และมีลักษณะเป็นนามธรรมได้ดีขึ้น เป็นสื่อที่ช่วยในการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี และนอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างสนุกสนานเนื่องจากมีเนื้อหาและกิจกรรมให้นักเรียนฝึกปฏิบัติ ช่วยสร้างความสนใจของผู้เรียนทำให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้เกี่ยวกับ ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตนเองมากยิ่งขึ้นทำให้ผู้เรียนเกิดความรัก ความหวงแหน ตลอดจนตระหนักถึงคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองมากยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ (นิริวัติ เพียรรักกิจการค้า, 2554, หน้า 31) ได้สรุปว่า ประโยชน์ของชุดกิจกรรมคือ ช่วยให้เกิดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ นักเรียนสามารถค้นคว้าด้วยตนเอง นักเรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง นักเรียนได้ฝึกการทำงานเป็นกลุ่มทำให้นักเรียนไม่เบื่อหน่ายในการเรียน และช่วยลดภาระงานของครูผู้สอนและสอดคล้องกับ (ธงชัย ต้นทัพไทย, 2548, หน้า 15) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของชุดกิจกรรมไว้ว่า เป็นสื่อการสอน ที่มีคุณภาพ เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้สอน และส่งเสริมพัฒนาให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีโอกาสฝึกปฏิบัติ และแสดงความคิดอย่างสร้างสรรค์ทักษะการสื่อสารทางวิทยาศาสตร์ตามศักยภาพ ของแต่ละบุคคลได้อย่างเต็มความสามารถโดยเน้นผู้เรียน เป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะสมบูรณ์ทั้งด้านความรู้เป็นคนดีและมีความสุข เสริมสร้างมนุษยสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรกับผู้อื่นจากการศึกษาประโยชน์ของชุดกิจกรรม

3. ผลการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของเยาวชนใน อ.แม่จัน จ.เชียงราย จากการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้แบบทดสอบปรนัย พบว่า คะแนนการทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 ซึ่งคะแนนการทดสอบก่อนการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 15.91 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 2.17 และคะแนนหลังการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 24.00 และมีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.89 ทั้งนี้เพราะชุดกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของเยาวชนใน อ.แม่จัน จ.เชียงราย ที่พัฒนาขึ้นเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองและเป็นเนื้อหาที่ใกล้ตัว เนื้อหา มีความชัดเจน และเป็นรูปธรรมมากขึ้น จึงทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจต่อการเรียนและสร้างความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองมากยิ่งขึ้น มีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ช่วยเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนรู้ของผู้เรียน สามารถช่วยให้การเรียนการสอนมีความน่าสนใจเพิ่มมากขึ้น และสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอนได้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังนั้นผู้เรียนที่เรียนโดยการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้จะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ (นภัสชนันท์พร สันติวุธธา, 2558) ได้ทำการศึกษางานวิจัยเรื่องการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องการห่อขนมไทยภูมิปัญญาในท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเทศบาลวัดแหลมสุวรรณาราม (วัฒนรณมวิทยา) สังกัดเทศบาลนครสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร การศึกษาค้นคว้านี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนที่เรียน โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องการห่อขนมไทยภูมิปัญญาในท้องถิ่น พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การห่อขนมไทย ภูมิปัญญา ในท้องถิ่นหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 และยังสอดคล้องกับ (ถนัดกิจ บุตรวงศ์ และคณะ, 2564, หน้า 135) ได้ทำการศึกษางานวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้แนวความคิดการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 การศึกษาค้นคว้านี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน ผลการวิจัยพบว่า ความคิดสร้างสรรค์หลังเรียนด้วยชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้สอนต้องตกลงทำความเข้าใจและอธิบายถึงขั้นตอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนก่อนที่จะดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ
2. เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรมีกระบวนการหลายขั้นตอน อาจจะมีข้อจำกัดในเรื่องของเวลาในการจัดกิจกรรม ดังนั้นผู้สอนควรบริหารเวลาและกำหนดระยะเวลาในการ จัดกิจกรรมแต่ละขั้นตอนให้เหมาะสม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยที่มีการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน โดยใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะของผู้เรียน เช่น ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ ทักษะการแก้ปัญหา ฯลฯ

2. ควรมีการวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับกลุ่มสาระสังคมศึกษาฯ ด้านอื่นๆ เช่น ด้านประวัติศาสตร์ของชุมชน เศรษฐกิจและสังคมของชุมชน ฯลฯ หรือกลุ่มสาระอื่นๆ

3. ควรมีการวิจัยที่เกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบอื่นๆ หรือนำมาพัฒนาเป็นหลักสูตรท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

ฉวีวรรณ กีนาวงค์. (2542). *เอกสารประกอบการสอนวิชาประเมินเอกสารหลักสูตร*. พิษณุโลก: ภาควิชาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ณัดกิจ บุตรวงศ์ และคณะ. (2564). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยใช้แนวทางการสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน สำหรับนักเรียนชั้น ป.5. *วารสารบัณฑิตศึกษา*. ปีที่ 18(80), 135-144.

ทศนา แหมมณี. (2550). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธงไชย ต้นทัพไทย. (2548). *การศึกษามลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และค่านิยมการบริโภคอาหารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่สอนโดยใช้ชุดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์*. สารนิพนธ์ กศ.ม. (การมัธยมศึกษา), กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

นภัสชนันทพร สันติวิสุธา. (2558). *การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่องการห่อขนมไทยภูมิปัญญาในท้องถิ่นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนเทศบาลวัดแหลมสุวรรณาราม (วัฒนรวมวิทยา) สังกัดเทศบาลนครสมุทรสาคร จังหวัดสมุทรสาคร. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 2 สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร, วันที่ 22 ธันวาคม 2558 ณ หอประชุมที่ปึงกรัศมีโชติ ชั้น 3 มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร*.

นิวัติ เพียรรักกิจการค้า. (2554). *ผลการใช้ชุดกิจกรรมคณิตศาสตร์แบบปฏิบัติการเรื่องโจทย์ปัญหาสมการเชิงเส้นตัวแปรเดียวที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1*. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาวิทยาศาสตร์ศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ยุพา ทรัพย์อุไรรัตน์. (2537). *การศึกษาการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านในงานการศึกษานอกระบบโรงเรียนภาคตะวันออก*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ . (2541). *แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการศึกษา*. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.

สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ. (2545). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

อังกูล สมคะเนย์. (2542). *เอกสารประกอบการสอนรายวิชาสารนิเทศเพื่อการศึกษาค้นคว้า*. นครราชสีมา: สถาบันราชภัฏนครราชสีมา.